

**STRÖMPL Gábor (1865–1945)
és a magyar földrajzi (földtudományi) szaknyelv**

**Gábor STRÖMPL (1885–1945)
and the Hungarian Geographical Terminology**

**Gábor STRÖMPL (1865–1945)
și terminologia geografică maghiară**

HEVESI Attila

Miskolci Egyetem, Műszaki Földtudományi Kar
Földrajz-Geoinformatika Intézet
Tel.: +36/46/565-111/23-12,
3515 Miskolc-Egyetemváros
ecoheves@uni-miskolc.hu

Abstract

Gábor Strömpl, who is quite forgotten nowadays, was one of the best disciple of Sen Lajos Lóczy (1849–1920). Between the two world wars he was seriously involved the timely status and issues of the Hungarian geographical terminology, he published some articles on the subject in the Geographical Bulletin (1928, 1932). His proposals on the issues of the terminology are more valid recently than 70-80 years ago. He urged the accurate definition of the content of the Hungarian technical terms, and for the ones taken from foreign languages he advocated the finding or composing of the corresponding precise Hungarian terms. As a source to indite the Hungarian terminology he proposed the folk nomenclature of Hungarian morphological features, vegetation and place names containing natural geographical indications. Recently, when the world wide web is part of the mass media, all this is more important and necessary than it was in the time of Gábor Strömpl.

Összefoglaló

Strömpl Gábor, savantul oarecum uitat în zilele noastre, a fost unul dintre cei mai buni studenți ai lui Lóczy Lajos (1849–1920) cel vârstnic. În câteva dintre publicațiile sale apărute în Buletinul Geografic din perioada interbelică (1928, 1932), s-a ocupat serios de starea și problemele limbajului geografic maghiar de specialitate din perioada respectivă. Răspunsurile sale de acum 70-80 de ani, sunt valabile și în zilele noastre.

El sublinia importanța definirii precise a conținutului expresiilor maghiare de specialitate, găsirea sau crearea de cuvinte cât mai expresive pentru cuvintele preluate din limbi străine.

Pentru crearea de noi expresii el a indicat ca sursă limbajul popular maghiar privind relieful, vegetația, respectiv toponimele maghiare cu conținut fizico-geografic. Acum, când și internetul face parte din mass media zilelor noastre, avem mai mare nevoie de aceste recomandări decât în perioada activității lui Strömpl Gábor.

Sajnos tőlünk nyugatra nem él most olyan költő, irodalmár, bölcsele, mint a német Johann Gottfried Herder (1744–1803), aki 1791-ben azt jósolta, hogy a magyar nyelv a történelmi Magyarországon a szlávtság, németség és az oláhság növekvő túlsúlya, az egyre terjedő régi és új latin s a gyorsan szaporodó német szavak, szakkifejezések szolgálj átvétele következtében hamarosan ki fog halni...

Lehet, hogy jelenleg is hasonló kívülállóra („Vontolla”)¹ lenne szükségünk, mert a tömegtájékoztató sohasem érzékelt mértékben jut el a magyarság minden rétegéhez, és az angol – a világ leggyarmatosítóbb (legimperialistább) nyelve meg sajátosan igénytelen származéka, az anglo-amerikai, szinte akadálytalanul – sőt, a tömegtájékoztató igénytelenségétől szinte támogatva szorítja egyre hátrább anyanyelvünket. És nemcsak nálunk. Ám a nagyobb népek, nemzetek – franciák, németek, spanyolok, olaszok, oroszok, lengyelek, sőt a törökök(!) is – megkísérlik a védekezést. Mi, maradék országunkban alig 9,5, hajdani hazánkban összesen talán még 14,5 millióan egyre kevésbé fordítunk gondot erre. A műszaki tudományok új, angol-angloamerikai kifejezéseinek találó magyarra váltása valóban nehéz földadat, és ennek késése is hozzájárul a tömegtájékoztató fokozódó igénytelenedéséhez! Lépést tartani a világháló „sűrűsödésével”, az ujjpercesedés(≈ digitalizáció) rohamosan szaporodó idegen szakkifejezéseivel egyszerre gyors szakmai- és nyelvi fejlődést igényel.

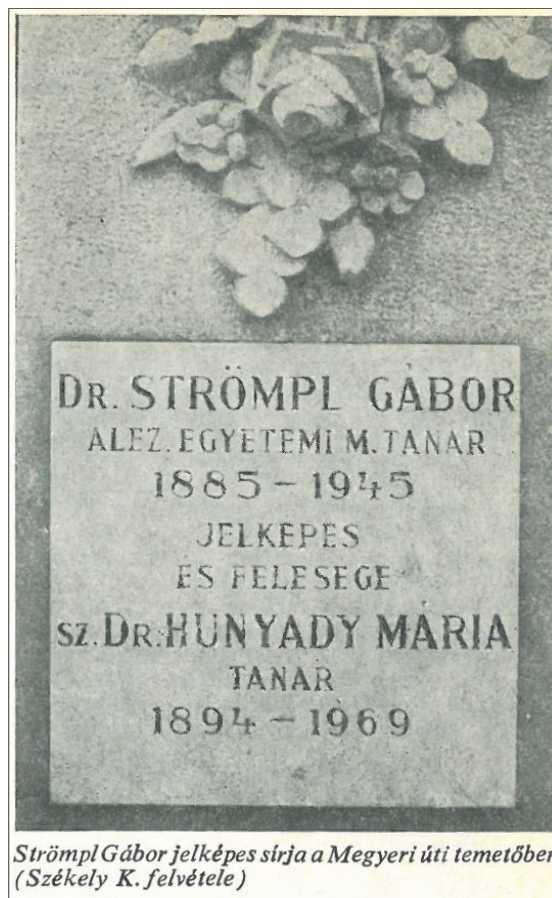
Mi – tisztelet néhány kivételnek – meglévő, szép, szabatos szavainkat is elhanyagoljuk, a tömegtájékoztató és – mások mellett – a földtudományok szaknyelvében egyaránt. Napjainkban már majdnem mindenki *motivál*; *serkenteni*, *ösztönözni*, *ösztökélni*, *késztetni* nem tud. **Bucka** helyett – lassan már Bugacon is divatba jött – azaz „trendi” lett – a *dűne*; a *tető* vagy a *csúcs* helyett a *top*, noha az utóbbit az angol leginkább *peak*-nek mondja; a képződményt csaknem látható **magmaág** helyett a *dyke*, sőt *dájk* (így = sic!) (lájkolom a dájkodat...). És az angolt igénytelenül fordítva, utánozva, amelynek nincs külön szava az **aprózódás**-ra, mint nekünk – sokan azt *fizikai mállás*-nak (mechanical weathering) nevezik, és – fölöslegesen – használják még a *fizikai aprózódás* megnevezést is, holott a *weathering* angolul **mállás**-t jelent; a **mállás** pedig vegyi folyamat és nem mechanikai (fizikai)!

Sajnos – egy-két személyes kivételtől eltekintve – kevés olyan természet- és társadalomtudósunk van, akikre a nyelvi restség ne lenne jellemző. És Herderek sincsenek, pedig a „kívülálló” idegenektől jövőkre való jóslatok talán még most is fölserkentenének nálunk újabb „csakazértis”(!) nyelvújító nemzedéket.

Hazai földtudományunk néhány művelője már mintegy száz (!) évvel ezelőtt fölismerte tudományunk magyar szakszókincse gyarapításának, megújításának szükségességét. Közéjük tartozik Strömpl Gábor [1865, Nagymihály (Mihalovce) – 1945, Jászvásár (Iași)] (1. kép), földrajz és térképtudományunk egyik, méltatlanul alig emlegetett, jeles egyénisége is. Pedig felszínalaktanból, Cholnoky Jenő (1870–1950) mellett, id. Lóczy Lajos (1849–1920) legjobb tanítványa, remek barlangász, természetjáró, térképész és tanár (Haltenberger M. 1948, Székely K. 1985, Hevesi A. 2015, Siposné, Kecskeméthy K. 2015).

Földrajzi anya(szak)nyelvünkről először a Földrajzi Közlemények 1928-ik évi 9–10. füzetében (2. kép) „Földrajzi nevek írásmódja” c. cikkében ezt olvashatunk:

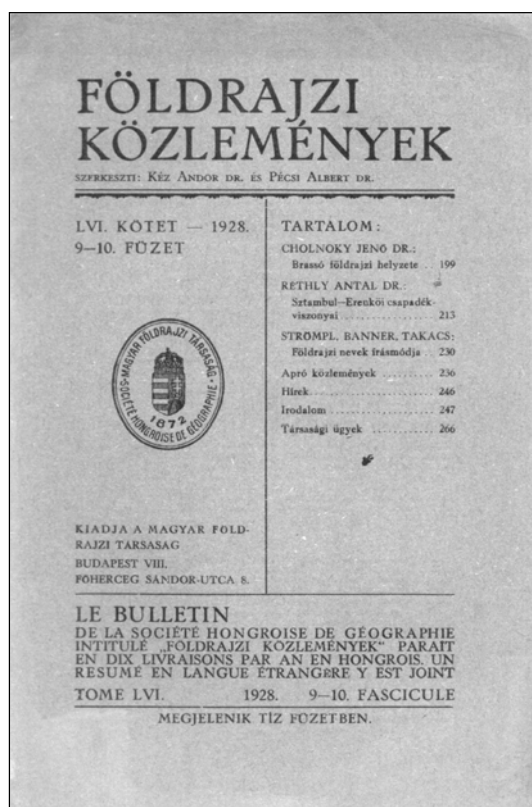
„Ezelőtt a latin, német, meg a szláv használata járta, újabban már a földteke túlsó oldalára is elfáradunk szökölcsönökért. Kölsönzünk vaktában; mielőtt még hazai nyelvünk kincses kamrájában kutattunk volna megfelelő szókészlet után.”... „Busás kamatot fizet érte időben a szegény magyar diák, amíg megtanulja. S ha megtanulta, csak úgy dobálódzik vele szóban és írásban egyaránt. Hogy tudja is a szavak értelmét, jól használja-e őket? Kétséges.” (Strömpl G. 1928, 230.o.).

1. kép

¹ A „Kívülálló” farkas neve R. Kipling Dzsungel könyvében.

Milyen igaz! Mert hol tartunk ma? Bár földtudományi szaknyelvünk ismeri a „forró pontok” = „hot spots” fogalmát, vagyis azon helyek nevét, ahol az óceáni hasadék-völgyeken kívül is erősebb a Föld köpenyéből fölérkező hőáramlás az átlagosnál, a tömegtájékoztató e kifejezést újabban a be(?)-, el(?)vándorlással kapcsolatban egész más értelemben használja... Pedig a „hot spot”-okat földtudományunkban lehet igazán magyarul mondani: hógócok! S így az előzőekkel nem összekeverhető!

2-3. kép

A behozott szavak sorát már Strömpl G. is a dűné-vel kezdi, aztán a „dolina, ponor, nivó, plató, liman, polje, uvala...” „majd ...nunatok, cuesta, jardang, takír, sér,...következik”. Szerinte ezeknek csak „szigorúan tudományos munkában van...helyük. Ott is csak azért, hogy tudjuk helyi elnevezését is.” E nézetével ilyen megfogalmazásban nem lehet teljesen egyet érteni. Tankönyvbe, tudományt népszerűsítő írásokba egyaránt beleférnek, természetesen – ahogy Ő is írja – magyarázattal és magyar megfelelőjünkkel; „Íme: dűne = bucka, dolina = töbör (v. teber), ponor = visszafolyó, vagy nyelőke, v. víznyelő, v. bujtató, nivó = szint, plató = fennsík (népi!), meander = kanyar, kanyarulat, polje = mező, uvala = lápa stb.” (Strömpl G. 1928, 230-231.o.).

„Honnan vegyük a helyesebb, érthetőbb s mindenképen magyar elnevezéseket?

Elsősorban a *nép nyelvéből*.

Hogy népünk nyelvkincse milyen gazdag e tekintetben, azt akkor tapasztaljuk, ha a *helyszínén* kutatva az egyes neveket (nem helyneveket!) pontos értelmét külön is *megkérdezzük*. Íme mutatóba egy-néhány népi elnevezés. Valamennyi magyar vidékről való és ma is élő szó.

Vízrajzi elnevezés: fertés, visszafolyó, halvány, szeg, dagonya, gübe, limány.

Domborzati név: vérc, gorond, lápa, töbör (teber), бүтү, hadhó, porong, zsomboly, szád.

Növényföldrajziak, amelyek nem egyes növényfajtákra, hanem (és ez a geográfiát jobban érdekli) *nővényzeti* alakulatokra (formációkra, szövetkezetekre) vonatkozó elnevezések: cseplye, semlyék, turján, cseret.” (Strömpl G. 1928, 231.o.).

Meglepő, hogy a cipszer-magyar Strömpl Gábor mennyi szakterületén létező népi elnevezést ismert! Sajnos ezek jelentékeny részére már akkor hiába hívta föl a figyelmet. Csaknem felük jelentését, értelmét ma már Czuczor G. – Fogarasi J. (1862–1874) szótárából köll kikeresnünk...

„Még inkább meg kell rostálnunk (s lehetőleg ritka rostán) az újabb jövevényeket, mert ezek között sok a fölösleges, ill. magyar szóval pótolható elnevezés.” És „egyáltalán nem baj, ha az idegen, nehezen érthető műszó helyett akár kétszavas, jelzős magyar nevet is használunk. Inkább hosszabbat, de könnyen megjegyezhető, érthető.” (Strömpl G. 1928, 231.o.).

„Csak utána kellene nézni régi írásainkban e szavak eredeti, helyes értelmének s hiszem, hogy a »kényszerű« külföldi szó-kölcsönt heverő szótókékből kamatostól letörleszthetnők. Még mi adhatunk kölcsön.

Ósi nyelvkincsünk rendelkezésre áll, s szervezett munka kérdése csupán, hogy gyümölcsöztessük.

Földrajzi szókincsünk leggazdagabb gyűjteménye azonban *geográfiai irodalmunk*. Ennek anyagát kell elsősorban feldolgoznunk, mert alapvető, a geográfia egyetemét érintő dolgokra itt találunk a legtöbbet. Jó nyelvérzékű geográfusaink (Fényes Elek, Keleti Károly, Hunfalvy János, Hanusz István, Lóczy Lajos, Cirbusz Géza) írásaiban műszótárunk anyagának nagy részét megtaláljuk. Ami hiányzik, annak egy részét *jó nyelvérzékű élő geográfusaink* írásaiból pótoljuk. A modernebb művek alapján kell helyesbíteni az értelem-változásokat is és kipécézni a *rossz, hibás* szavakat.” (Strömpl G. 1928, 232.o.). Így igaz! Gondoljunk a közelmúltból Székely András (1925–1997) írásaira! Tőle való például tömbboltozat (antiklinorium) és tömbteknő (szinklinorium) szavunk!

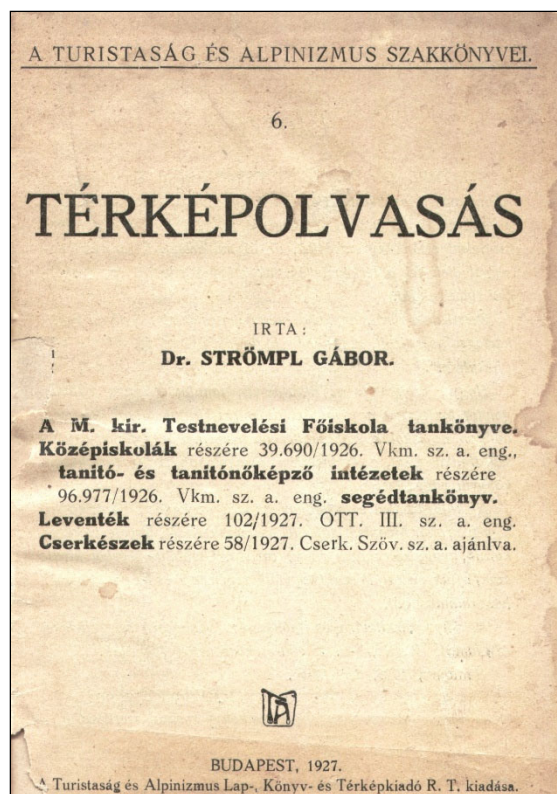
Strömpl Gábor földrajzi szaknyelvünkkel foglalkozó második, „Földrajzi mesterszavak” c. tanulmánya (3. kép) a Földrajzi Közlemények 1932. évi 1-3. füzetében így kezdődik:

„A magyar geográfia szaknyelve, noha egyre fejlődik és gyarapodik, még ma sem gazdag. Kutatásaink elmélyültével, munka- és tárgykörünk tágultával mindig újabb és egyre szabatosabb terminus technikusok kellenek. Minthogy a régibb múltra tekintő, itt-ott mélyebben is szántó idegen nyelvű geográfiai irodalomban az új terminus technikusok legtöbbjét készen találjuk, az idegen szakkifejezéseket sokszor csak átültetik. Ezzel a magyar nyelvkincs előzetes megkeresése nélkül honosítjuk meg az idegen szavakat. Ha így folytatjuk tovább, öröndetesen fejlődő szaknyelvünk megromlik és hovatovább még szakavatott honfitársaink sem fognak megérteni.”... „Szaknyelvünk másik, még régebbi keletű hibája az, hogy mesterszavaink értelme nem mindig szabatos.” (Strömpl G. 1932, 20.o.).

Sajnos erre nem hoz példát. Pótolom: a „Magyarország kistájainak katasztere” c. könyv mindkét kiadásában (1990, szerk.: Marosi S., Somogyi S., I.köt. 213-214.o.; 2010, szerk.: Dövényi Z., 190-194.o.) szerepel a „Dél-Tisza-völgy” kistáj név. A Tiszának maradék-magyarországi szakaszán sehol sincs völgye! Mert a kanyargó, egyensúlyi állapotú folyó völgyet nem vés a felszínbe, hacsak valamilyik útba eső szakasza emelkedni vagy süllyedni nem kezd. A Tisza említett, Tiszakécskétől a mai országhatárig terjedő szakasza azonban mindmáig, csak nagyon lassan süllyed... Ráadásul a Tisza déli, azaz alsó szakaszának java, a Maros torkolatától Titelig – ahol beleömlik a Dunába – nincs a maradék Magyarország területén...

Persze földrajzi szakkifejezéseink – „mesterszavaink” – világos meghatározása Strömpl Gábor szerint sem egyszerű. „Amíg a *hegy* alakja nagyon változatos a *hegyesé* csak *egyféle*: mindig „hegyes”. ...Csak a bérceből, a hegygerincből hirtelen és feltűnően kimagasodó meredek oldalú, szűk tetejű hegyet nevezik hegyesnek. Különösen a Bükkben, ahol – a Székelyföldtől eltekintve – legtöbb a hegyes. ...De nemcsak a bérce (gerince) ülő meredekebb hegykúpokat mondják *hegyesnek*, találunk hegyest a magánosan álló karcsú hegykúpok között is. Ilyen a balatonvidéki *Hegyesd*... a Salgótarján környéki Cserhátban ugyancsak Hegyesd (Bárnától délre a Felső-Zagyva völgyében)... Középhegységeink csúcsos, de nem sziklás karcsú hegyeinek megkülönböztetésére a hegyes igen alkalmas szó. Hasonló a havashoz, amellyel a magas-hegységet, a sokáig hófedte hegyeinket jelöljük.” (Strömpl G. 1932, 23-24.o.)

Természetesen vannak egyértelműbben meghatározható természetföldrajzi fogalmaink is. Ilyeneket sorol föl és ábrázol Strömpl Gábor „Térkép olvasás” c. (1927) könyvében (4. kép): „Fertő. Mindig sekély vizű (1-3 m), amellet nem teljesen nyílt tükürű, hanem félíg-meddig növényzettel takart (nád, gyékény). A Fertő (nem Fertő „tó”) mellett a Velencei-tó és alföldünk sok nyílt-vizes mocsara is az.” (Strömpl G. 1927, 60.o.).

4. kép

A „Földrajzi mesterszavak”-ról szóló értekezését Strömpl Gábor így folytatja: „Szaknyelvünk e két hibáján csak magunk segíthetünk; fejlődő szakmánk szakkifejezéseit² csak magunk magyarosíthatjuk. Szabatos tudományos, azaz geográfiai jelentését is csak mi geográfusok határozhatjuk meg. Nyelvészeink legfőleg a magyarosításban és a szavak kiválogatásában segédkezhetnek.

Magyaros geográfiai mesterszavaink *ősforrása* – a *nép nyelve*. Ami szó a népnyelvből már a köznyelvbe átment, azt eddigi szóavatásaink³ mind kiaknázták. Van azonban a nép nyelvében ezen felül még sok olyan szó, amelyek mesterszavaink közé kíváncsoznak. Több kétes jelentésű idegen kifejezést pótolhatunk velük s ha szabatos jelentését kellő gonddal állapítjuk meg, mesterszavaink közé bizvást fölvehetjük.” (Strömpl G. 1932, 21.o.).

Milyen igaza van. Itt van pl. *töbör* szavunk, amit a „nemzetközi szakirodalomban” „*dolina*”-ának neveznek. Pedig az szinte minden szláv nyelvben völgyet jelent és nem fölül körbezárt mélyedést! (Lásd: Hevesi A. 2009). És legújabbán van olyan szakíró, aki minden karsztos felszínbe horpadó mélyedést, az ördögbarázdát kivéve – *töbör*, *víznyelő*, *polje* – *depresszió* néven foglal egybe....(Ettől csak levert lehet az ember...)

És tovább Strömpl Gáborral: „De nem csak az *élő*, hanem a *holt* népnyelvben is akadhatunk hasznosítható szókra. Szókincsének egy részét *oklevelek* őrzik, még többet rejtenek *helyneveink*... Ma, amióta a magyar állami térképészetünk nagyobb (25 és 50 ezres) mértékű új térképein a helyneveket gonddal gyűjti össze és írja meg, e megbízhatóbb névrajzból már nyugodtabban meríthetünk.” (Strömpl G. 1932, 21.o.).

„A közölt mesterszavak sorakoztatása nem rendszeres. Előbb olyan szókat kellene közölnünk, amelyek benne élnek a köznyelvben, de tévesen használják (pl. *orom*, *bérc*); utána olyanokat, miket csak szakirodalmunk használ, de szabatos megjelenésüket még nem határozták meg (pl. *töbör*, *lápa*⁴). Leg-

² Íme, Strömpl Gábor is tudta és használta a „terminus technikus” magyar megfelelőjét!

³ Szóavatásaink! Mi mindent tud ez a cipszer-magyar!

⁴ Ezek meghatározása azóta megtörtént, csak sajnos még szaktudásaink között is vannak olyanok, akik ezt nem veszik tudomásul. Az anglo-amerikai szakirodalom laza értelmezése „könnyebb”, „kényelmesebb”, esetenként nagyképűbb.

végül az ismeretlen holt magyar szavak következhetnének, hogy felelevenítésükkel szaknyelvünket gazdagítva a fölös idegen szavakat kiírthatnók.” (Strömpl G. 1932, 21.o.). Sajnos azóta a még élő szakki-fejezéseinket is haldokolni s veszni hagyjuk, pl: párkány, párkánysík = terasz, jégár = gleccser, szökőhévíz = gejzír, sikátoröböl = fjord, súlypát = barit, folypát = fluorit.

Strömpl Gábor „Földrajzi mesterszavak” c. tanulmányának (1932) végén az áll: „*Folytatjuk*” (24.o.). Sajnos a „-juk” lyuk maradt. Pedig a Turisták lapja 1939. évi 12. számában természetjáró társait is „Mesterszók gyűjtése”-ére hívta föl. „...minden szó mellé – ez nagyon üdvös volna – a megfelelő német, olasz (francia, esetleg angol?) szót. A tót, ruszin és román nyelvű szónak is hasznát vennők.” (Strömpl G. 1939, 484.o.).

Azért talán a jelenlegi állapotból is van kilábolás, mert „Jeszcze Polska nie zginęła” (Nincs még veszve Lengyelország – a lengyel himnusz első sora), és „van még lelke Árpád nemzetének” (Vörösmarty Mihály); fölsorolok jónéhány olyan magyar földtudományi „mesterszó”-t, amelyek még élnek; s ne hagyjuk veszni „Őket”. Természetesen a „megfelelő” idegen nyelvekből való szakszavak pontos ismerete is kötelező!

ibolyántúli(5) = ultraviola(5) ⁵	szurdok(2) = kanyon(2)
kanyarog(3) = meanderezik(5)	földrész(2) = kontinens(3)
lágyköpeny(3) = asztenoszféra(5)	sikátoröböl(5) = fjord(1)
szökőhévíz(4) = gejzír(2)	párikány(sík)(2-3) = terasz(2)
jégár(2) = gleccser(2)	ikertöbör(4) = uvala(3)
súlypát(2) = barit(2)	hullámverés(4) = abrázió(4)
folypát(2) = fluorit(3)	szélkifúvás(4) = defláció(4)
tengerszem(3) = kártó(2)	légkör(2) = atmoszféra(4)
lúgos(2) = bázisos(3)	forró(2) övezet = trópusi(3) övezet
redőteknő(4) = szinklinális(4)	délkör(2) = meridián(4)
besugárzás(4) = insolatio(5)	magmagomba(4) = lakkolit(3)
földközi(3) = interkontinentális(7)	magmaküszöb(4) = sill(1)
szórt(1) sugárzás = diffúzió(2) sugárzás	hőcsereelő(4) = konvekció(4)
magmatömb(3) = batolit(3)	hegységképződés(5) = orogenezis(5)
tűzhányó(3) = vulkán(2)	rengésfészek(4) = hypocentrum(4)
felületi(4) lepusztulás = areális(4) lepusztulás	hideg-mérsékelt(5) öv = szubarktikus(4) öv
felszínalaktan(5) = geomorfológia(7)	meleg-mérsékelt(5) öv = szubtrópusi(4) öv
eltérítő(4) erő = Coriolis(4) erő	rengésközpont(4) = epicentrum(4)
ösföld(2) = ősmasszívum(4)	moszat(2) = alga(2)
éghajlat(4) = klimatológia(6)	fűstköd(2) = szmog(1)
hőgócok(3) = hot spots(2)	vörösön inneni(6) = infravörös (4)
időjárás(5) = meteorológia(6)	redőboltozat(5) = antiklinális(5)
kavicskő(3) = konglomerátum(5)	sokszöges(3) tundra = poligonális(5) tundra
lejtőmarás(4) = derázió(4)	hasadék-völgy(4) = rift valley(3)
fagykeverés(4) = krioturbáció(5)	jégkörnyéki(4) = periglaciális(6)
korallgyűrűzátony(6) = atoll(2)	jégkorszak(3) = glaciális(4)
hegylábfelszín(4) = pediment(3)	jégkorszak köz(4) = interglaciális(6)
porcelánföld(4) = kaolin(3)	fán (fönn)lakó(3) = epifita(4)
ösmaradvány(4) = fosszília(4)	leöblítés(4) = abláció(4)
domborzat(3) = relief(3)	alagosodás(5) = szuffúzió(4)

A fenti táblázat természetesen nem teljes. A fölsoroltak jelentős hányada nem szó szerinti fordítás, közülük néhány rövidebb, néhány hosszabb, néhány ugyanannyi szótagú, mint az idegen szakkifejezés. De a nem szó szerinti fordítottak között olyanok is vannak, amelyek pontosabban kifejezik a fogalom, ill. folyamat lényegét; pl. a következők: a geomorfológia szó szerint földalaktan jelent, pedig nem a Föld alakját, hanem a földfelszín formakincsét vizsgáló tudomány, azaz felszínalaktan. A konglomerátum szó szerinti jelentése csupán halmaz, halmaztat, a kavicskő „jelzi”, hogy kőzetről van szó, és azt is miből áll ez a kőzet.

⁵ A szavak után föltüntetett szám a hosszukat, azaz szótagszámukat jelzi. Megismétlem:... „egyáltalán nem baj, ha az idegen, nehezen érthető műszó helyett akár kétszavas, jelzős magyar nevet is használunk. Inkább hosszabbat, de könnyen megjegyezhető, érthető.” (Strömpl G. 1928, 231.o.).

Idézem még egyszer Strömpl Gábort; „Szaknyelvünk másik, még régebbi keletű hibája az, hogy mesterszavaink értelme nem mindig szabatos.” (Strömpl G. 1932, 20.o.). E helyzetet azóta sem sikerült minden tekintetben javítani. Átvettük pl. a szelektív denudáció megnevezést, s néha magyar fordítását – válogató lepusztulás – is használjuk. Pedig a lepusztító külső erők nem válogatnak, mert nem képesek válogatni. A „kőzetminőséghez igazodni kényszerülő lepusztulás” lényegesen hosszabb, ám pontosabb és érthetőbb megfogalmazás! (Hevesi A. 2006). Hasonló a helyzet az ún. „lejtős tömegmozgás”-okkal; e megnevezéssel a kőfolyás, pergés, hegyomlás, málladék- és talajfolyás, hegycsuszamlás folyamatait foglaljuk össze, tehát az aprózódás-, ill. mállástermékek egyedül a nehézségi erő keltette lejtőn való mozgását. De a lejtőn lefelé mozgó víznek és jégnek is van tömege, meg az általuk szállított hordaléknak is! Lejtő és nehézségi erő ezekhez is szükséges! Ezért hosszabb bár, de szintén világosabb és pontosabb – lejtős tömegmozgások helyett – szállítóközeg nélküli lejtős tömegmozgások-ról beszélni!

Végezetül, úgyis mint Székely András tanítványa, ideírok néhány általam megmagyarított földtudományi szakkifejezést:

hőegyenlítő(5) = termikus egyenlítő(7)	tűzárkó(3) = ignimbrit(3)
hőtöbblet(3) = pozitív anomália(8)	moréna tojás(5) = drumlin(2)
hőhiány(3) = negatív anomália(8)	településhalmaz(6) = agglomeráció(6)
hőegyenlítő(4) = izoterma(4)	újszülött(3) víz = juvenilis(4) víz
tűzokádékkő(5) = agglomerátum(5)	hajdandelejesség(6) = paleomágnesség(7)

A „hajdandelejesség” természetesen nem szó szerinti fordítás és benne két, immár ritkán használt szép szavunk a – „hajdan” és „delejesség” őrződhet meg! Mert:

*Be kell hordanunk, hajtánunk mindent.
A szavakat is. Egyetlen szó,
egy tájszó se maradjon kint.
Semmi sem fölösleges.*

*Zuhoghat akár negyvenezer nap
és negyvenezer éjjel, ha egy
buboréknyi lelkiismeret-
furdalás sem követi a bárkát.*

*Mert leapad majd a víz.
És főlészárad majd a sár.*

*És akkor majd a megőrzött,
a meglévő szóból újra-
teremthetjük magát
az első búzaszemet,
ha már igével élnünk
tovább nem lehet.*

1973

Kányádi Sándor: *Noé bárkája felé*

Irodalomjegyzék

- CZUCZOR G. – FOGARASI J. 1862-1874: *A magyar nyelv szótára*. Pest-Budapest, I-VI.köt., 8952 o.
- DÖVÉNYI Z. (szerk.) 2010: *Magyarország kistájainak katasztere*. MTA Földtudományi Kutatóintézet, Bp., 876 o.
- HALTENBERGER M. 1948: *In memoriam....* Földrajzi Közlemények, LXXVI.köt., 1-11.o., Budapest.
- HEVESI A. 2006: *Néhány gondolat a kőzetalkattanról*. In: Tiszteletkötet Hahn György 70. születésnapjára. Földrajz, Miskolci Egyetem Közleménye, „A” sorozat, Bányászat, 69.köt., 81-88.o.
- HEVESI A. 2015: *A 130 éve született és 70 éve elhunyt Strömpl Gábor (1885-1945) karsztudományi munkássága*. In: Karsztfejlődés XX., Szombathely, 9-28.o.
- MAROSI S. – SOMOGYI S. 1990: *Magyarország kistájainak katasztere*. I-II. MTA Földrajztudományi Kutatóintézet, Bp., 1023o.
- SIPOSNÉ, KECSKEMÉTHY K. 2015: *Strömpl Gábor, egy reneszánsz ember a 20. században*. In: Ferwagner P.Á. – Garaczi I. – Kalmár Z. (szerk.): *Mediterrán perspektívák*, Stratégiaikutató Intézet, Budapest, 19-36.o.
- STRÖMPL G. 1927: *Térképolvasás*. Túristaság és Alpinizmus szakkönyvei, 6., A M. Kir. Testnevelési Főiskola tankönyve, Bp., 248o.
- STRÖMPL G. 1928: *Földrajzi nevek írásmódja*. Földrajzi Közlemények, LVI.köt., 9-10.füz., 230-232.o.
- STRÖMPL G. 1932: *Földrajzi mesterszavak*. Földrajzi Közlemények, LX.köt., 1-3.sz., 20-24.o.
- STRÖMPL G. 1939: *Mesterszók gyűjtése*. Turisták lapja, 51.évf., 12.sz., Bp., 484.o.
- SZÉKELY K. 1985: *100 éve történt*. Karszt és Barlang I-III.köt., Bp., 68-69.o.